

TÖRŐ LAJOS¹**A katonai etika, a tisztii hivatás és értékrend néhány kérdése****Military ethics, values and professional officer some questions****Absztrakt**

A tanulmány elemzi a katonai etikát szűkebben és tágabban befolyásoló tényezőket. Rámutat a mind magasabb szintű elvárásokra, különös tekintettel a katonai missziós feladatokban.

Kulcsszavak: hivatás, érték, hivatásetika, katonai misszió, posztmodern világ, posztmodern hadsereg.

Abstract

The context of the study factors in military ethics narrow and wider influencing named. It points out both the higher level of expectations particularly with regard to the military mission tasks.

Keywords: profession, values, professional ethics, military mission. postmodern world, postmodern army.

A TÉMAKÖR IDŐSZERŰSÉGE

Mi teszi indokolttá a szaketikák, de különösképpen a katonai etika, a tisztii értékrend témakört azon kívül, hogy az erkölcs a legmindennapibb, a legtömegesebb társadalmi jelenség a politika, a kultúra, a vallás mellett. Jelen időkben a szaketikák reneszánszukat élik. A posztmodern korban jelentősen felértékelődnek a hivatásként űzött foglalkozások. A mai történelmi kor jellemzői indokolják ezt. A fejlett hatalmi, politikai, jogi szervezeti struktúrák, az informatika forradalma, a társadalmi fejlődés perspektívája és kényszere a szakmai és etikai felelősség soha nem látott szintjét követeli meg. A világ, amiben élünk, ahol ameddig az ember a tudományban, a technika világában a végtelenbe tör, addig a saját maga szociális világában nem, vagy nehezen, csak emberáldozatok árán jut előre. A harmadik évezred kezdetére az emberiség soha nem látott eredményeket ért el a tudományos technikai

---

¹ Nemzeti Közszerológati Egyetem, Hadtudományi Doktori Iskola, oktató/National University of Public Service, Doctoral School of Military Sciences, teacher, E-mail: toro.lajos@uni-nke.hu

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2016. IX. évfolyam 1. szám

fejlődésben. A számítógépes rendszerek, a robottechnikák, a géntechnológiák, a világűr meghódítása az emberi racionalitás határtalanságának bizonyítékai. Ugyanakkor mindennapi életünk legellentmondásosabb tényét jelenti, hogy az ember a saját társadalmi, szociális, egyéni világát, megoldhatatlannak tűnő, nem egyszer emberáldozatokat követelő konfliktusok, az erkölcsi normákat semmibe vevő feszültségek terhelik. Erkölcsi kérdésekkel mindig megtisztelő feladat foglalkozni, mert a legmagasabb rendű tárgyak közé tartozik, amellyel az elme foglalkozhat. Az erkölcs az emberi életvilág legtömegesebb jelensége, évezredek óta szabályozza az egyén és a közösség magatartását, egyben az elvont gondolkodás kimeríthetetlen nyersanyagául szolgál, az etikai gondolkodás formájában.

Az etika az erkölcsről szóló filozófiai tudományt jelenti, amelynek legfontosabb tárgya az emberi cselekedet megítélésének elve, az erkölcsi jó és a rossz kettősségének fényében. Az etikai gondolkodás egyidős a bölcsélet történetével. Ahogyan a filozófiát általában, úgy az etika kérdéseit sem lehet elsajátítani történetének aprólékos tanulmányozása nélkül. Nincs filozófusi életmű, amely ne foglalkozna erkölcsi kérdésekkel és ez vagy beleszővődve a filozófia elméletbe vagy önálló értékű etikai munkaként jelenik meg. Az erkölcsiség alapjaira vonatkozó gondolkodásunkat két különmű hagyomány együttes határozza meg. Az első az antik, amely az időszámítás előtti görög filozófia (Hérakleitosz, Démokritosz, Szókratész, Platón) szellemi örökségére, de kiemelten Arisztotelészre vezethető vissza, a másik Immanuel Kanttal veszi kezdetét. Arisztotelész etikája gazdag tárházat jelenti az erkölcsi és pszichológiai fogalomelemzéseknek és az ötletgazdag érveléseknek. Kant filozófiai hatása az egyik legerősebb egészen napjainkig. Etikai mondanivalójának mélységét speciális fogalmakkal teszi még nyomatékosabbá (maximák, imperatívuszok). A königsbergi gondolkodó határozottan vallja azt a meggyőződését, hogy az észnek, mint az ember legértékesebb részének kell uralkodni a szenvedélyek, az indulatok, a vágyak indítatásai fölött.

Jelen tanulmány ismeretrendszere a következő gondolatokban az erkölcsnek egy konkrét világot tekint a szakmák, közelebbről a hivatások morális milióját.

A társadalom életének minden olyan területén indokolt a szaketikák jelenléte, ahol a tevékenység közvetve vagy közvetlenül emberekre vagy emberek csoportjára irányul, ott ahol az emberi kapcsolatokat átszövik az alá és fölérendeltségi és a függőségi viszonyok. A legáltalánosabb erkölcsi szabályok sajátos helyi értékeket kapnak a különböző szakmai tevékenységekben, a hivatásjellegű foglalkozásoknál jelesül a legmagasabb rendűek a morális elvárások.

A TÁRSADALOM FEJLŐDÉSE ÉS A MORALITÁS

A szaketikák és hivatásetikák jelentősége a posztmodern* társadalmak fejlett viszonyai rendszerében tovább erősödik. A korszerű szociális struktúrák, a tudomány és technika

* A posztmodern nem a modern világot követő történelmi korszak, bár a kifejezés előtagja erre utal. A posztmodern fogalma a modern felsőfokát jelenti, de egyben annak kudarcát és kifulladását, a modern kulturális korszak váltásaként egy új korszak kezdetét, értékválságot, a civilizációs folyamat létet betöltő

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2016. IX. évfolyam 1. szám

fejlettsége a szakmai tudás mellett morális felelősséget feltételez, minden foglalkozását hivatásként teljesítő egyéntől. A szak- és hivatás etikák olyan irányelveket, útmutatókat tartalmaznak, amelyek nem foglalhatók törvényekbe, jogszabályokba, de hozzátartoznak az élet- és munkatevékenység teljességéhez. Az erkölcs és a jog viszonyát tekintve első megközelítésben hasonló funkciót teljesítenek: szabályozni és befolyásolni a társadalom tagjai és közösségei magatartását. Azon társadalmi alrendszerek közé tartoznak, amelyeknél, az átlagosnál nagyobb a kölcsönhatás és kapcsolat. A jog kívülről szabályoz törvényeivel és intézmény rendszerével, a szélsőséges magatartási formákra irányul, így nem képes az emberi lét teljes spektrumát befolyásolni. Az erkölcs bensőleg a lelkiismeret révén vezérel, intézményrendszer nélkül, de átfogja az élet egész horizontját.

A katonatiszti etika gyökerei a régmúlta nyúlnak vissza, minden történeti korban magukon hordozva az általános társadalmi elvárásokat, valamint azokat a specifikumokat, amelyeket a hadsereg viszonyai és belső élete határoz meg. A katonai szervezet képességét a haza védelmére több tényező garantálja, úgymint: a személyi állomány sokoldalú felkészültsége, a korszerű haditechnika, az eredményes hadgyakorlatok, de nem utolsó sorban a személyi állomány felkészültségén belül a hivatásos katonák erkölcsi stabilitása és következetessége. El kell választani azokat a munkafajtákat, amelyek a tárgyi értékek előállítási folyamata köré szerveződnek, azoktól, amelyeknél a munka tárgya az ember. A hivatásos katona munkája, ahogyan az orvosé, a pedagógusé, a jogászé, mindenekelőtt az emberre irányul, így ebben a körben is létjogosultsága van egy önálló katonai hivatás etikának.

Az erkölcsi szempontok meghatározóak a hivatásos katona életében, mivel szolgálata átfogja egész életét, funkciója az ország biztonságával és védelmével, tágabban a nemzetközi kötelezettségből adódó feladatokkal fonódik össze. Ez alapozza meg magasrendűségét a hivatásként üzött foglalkozások világában. Feladata a haderő megszervezése és alkalmazása az univerzális felelősség szellemében.

A katonai felsőoktatásban korábban néhány órában tanultak etikát a hallgatók, ezen belül is elsősorban etikátörténetet, ami önmagában hasznosnak bizonyult, de a katonai élet gyakorlata, valósága többet követel az elméleti megalapozásban.

A katonai etika tárgyköre a legszélesebb értelmezésben a haderő felkészítésének, alkalmazásának morális értékelése, szűkebb dimenzióban a hivatásos katona tevékenységének és magatartásának szabályaival és megítélésével foglalkozó tudomány. Az utóbbi évtizedben a „Katonai etika. A katonai hivatás – tisztí értékrend” témakör önálló tantárggyá vált az egyetemi képzésen belül. Természetesen nem azt feltételezve, hogy a szókratészi racionalizmus nyomán, a tudás birtokában ez által csak kiváló erkölcsű tisztjelölteket nevelünk, de azt hisszük, hogy az etikai ismeretek birtoklása jó támpontot jelent a pozitív gondolkodás és az erényes magatartás formálásában.

A tisztjelöltek sokoldalú nevelésében kiemelt helyet kell hogy kapjon a névadók kultu-

---

és az ember fölé boltosuló hatalmasságát, a modernitás ingájának kilendülését, egy olyan új korszakot, amikor az új társadalmijelenségek már nem írhatók le a modern fogalmaival.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2016. IX. évfolyam 1. szám

sza és ezen nevekhez kötődő tanulmányi, kulturális, sportversenyek, valamint régmúltban kialakult hagyományok, szokások ápolása, ezek szellemének és gyakorlatának felelevenítése.

A tisztjelöltek katonai, szakmai felkészítését, erkölcsi nevelését a modern hadseregek hivatásos katonáival szembeni követelmények határozzák meg. A katonai életben az erkölcsi viszonyoknak kiemelt jelentőségük van, mert a hadsereg feladatait csak szilárd erkölcsi-fegyelmi közegben képes eredményesen megoldani. Ez az elvárás funkciójukból következően különösen a hivatásos katonákra vonatkozik, akikkel szemben az átlagosnál magasabb a társadalmi elvárás mércéje.

A hadsereg életének egyik sajátossága a jog és az erkölcs szoros összefonódása. Ez kifejeződik abban, hogy a szervezet zavartalan működése érdekében egyes erkölcsi normák és értékek jogi megerősítést kapnak. Az olyan tulajdonságok, mint az engedelmesség, megbízhatóság, határozottság, más foglalkozási területekhez viszonyítva hangsúlyozottabban érvényesülnek. A hivatásos katonáknak mindenekelőtt vezetői tevékenységében érvényesülnek erkölcsi elvárások, különösen a törvények betartásában. Platón lehet itt idézni, amint a törvény és a vezető viszonyáról elmélkedik. „... ahol a törvény a vezetők kényének van alávetve és érvénytelen, ott kész a romlás az állam számára; ahol azonban a törvény az úr a vezetők fölött, s a vezetők az ő szolgálói, ott a jólét, fennmaradás és minden jó remélhető, amit csak az istenek adhatnak egy városnak.”²

Ez a platóni felismerés az ember kiegyensúlyozott társadalmi életének egyik leglényesebb, legmeghatározóbb fundamentumára mutat rá, amelynek igazságértékét az egész civilizált történelem fényesen igazolja.

A katonai szolgálat egyben állásfoglalást, önfeláldozó hazafiságot jelent, mert a haza védelme feltételezi és fokozottan megköveteli a hazához, a nemzethez való ragaszkodást, annak szeretetét. Ez utóbbiról ír Vörösmarty Mihály mához is szólóan a „Honszeretet” c. versében:

„Tégy érte mindent: életedet,
Ha kell, csekélybe vedd;
De a hazát könnyelműen
Kockára ki ne tedd.

Tűrj érte mindent, ami bánt,
Kint, szégyent és halált;
De el ne szenvedd, el ne tűrd
Véred gyalázatát.”³

² Platón összes művei. 3. kötet (Európa Kiadó, Budapest, 1984.612.o.)

³ Vörösmarty Mihály: Összes költemények. (Osiris Kiadó, Budapest, 1998.428.o.)

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2016. IX. évfolyam 1. szám

A hivatásos katonák önként vállalják a katonai fegyelemből reájuk háruló kötelezettségeket, így velük szemben természetes igény, hogy ezek teljesítésében példát mutassanak, fejlesszék beosztottaik személyiségét, gondoskodjanak róluk, s magánéletükben is megfeleljenek a társadalmi elvárásoknak. Ide kapcsolódik a tekintély és fegyelem viszonyának kérdése, amelynek szintén van erkölcsi mozzanata. A katonai feladatteljesítés feltétele a tekintélyelvű vezetés. A törvények és szabályzatok védik az előjáró parancsait, személyét és egyben jogi tekintélyt garantálnak. A szolgálati hierarchiából fakadó formális tekintély azonban nem eredményez erkölcsi elismertséget is. A formális tekintély mellett minden vezetőnek a közösség előtt önmagának kell kivívnia erkölcsi és szakmai presztízsét. A szolgálati tekintély nem terjeszhető ki olyan területekre, ahol más normák az irányadók, mint például az ismeretek igazságértékének eldöntése, vagy a szolgálaton kívüli viszonyok. Ha nem is közvetlenül tartozik ide, itt kell megemlíteni a bürokratizmus elleni küzdelmet, melynek belső tartalmi vonása az eszközök és formák elszakítása a céloktól, azok önállósulása, önmagáért valóvá válása. E módszer velejárója a formális pótcselekvés, a partikuláris szemlélet, az öngazolás, az önvédelmi célú felelősségáthárítás és a karrierizmus. A bürokratikus magatartás az embert csupán, mint a feladat végrehajtás eszközét tekinti, lebecsüli az emberi viszonyok alakításának fontosságát, érzéketlen a katonák szükségletei iránt. A katonai vezetői erények között az együttérzés, a tolerancia és az igazságosság kiemelt helyet foglalnak el. Mértékadó vélemények alapján az együttérzés a legnemesebb érték, melynek birtokában a vezető nem tűri el a hatalom indokolatlan érvényesítését, ellensúlyozza az agresszív hajlamokat a méltányosság és igazságosság érdekében. Az együttérzés nem a vezető gyengeségét, határozatlanságát jelenti, hanem érzékenységet az emberek személyiségében mutatkozó különbségekre. Az együttérzés hiánya miatt a katonai vezető az önkényeskedés csapdájába eshet, elvesztve ezzel a beosztottak bizalmát és saját vezetői tekintélyét.

A pozitív vezetői tulajdonságokból elmaradhatatlan az igazságosság, amelynek számos fogalmi meghatározása ismert. Thomas Hobbes a „Leviatán” című műben így ír erről: „Az igazságosság az az állandó akarat, hogy mindenkinek megadjuk azt, ami őt megilleti”⁴... „Igazságos embernek... azt nevezzük, aki minden erejével arra törekszik, hogy minden cselekedete igazságos legyen, igazságtalan embernek pedig azt, aki mindezzel nem törődik.”⁵ Igazságos a cselekedet, vagy döntés, ha azokat nem befolyásolja a rokonszenv, az indulat, a szenvedély, a sajnálat vagy az érdek és a vezető következetesen alkalmazza a normákat, a szabályokat, a közösség minden egyes tagjával szemben. Ezek az igények, a beosztottakhoz való viszonyban tovább gazdagodnak, mégpedig olyan elemekben, hogy a katonai vezető:

- a szigort ne tévessze össze a durvasággal;
- ismerje a beosztottak személyes tulajdonságait, családi és szociális körülmé-

⁴ Thomas Hobbes: Leviatán vagy az egyházi és világi állam formája és hatalma. (Kossuth Kiadó, Budapest, 1999. 184. oldal)

⁵ u.o.: 186. oldal

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2016. IX. évfolyam 1. szám

nyeit;

- körültekintően gondoskodjon arról, hogy a járandóságait hiánytalanul megkapják, s rendelkezzenek a pihenéshez, a szórakozáshoz, a művelődéshez szükséges szabadidővel;
- akadályozza meg a beosztottak közötti konfliktusokat, ápolja a bajtársiasság szellemét.

Ezekben a követelményekben az emberi méltóság tisztelete fogalmazódik meg, mert a katonai vezető értékrendjével összeegyeztethetetlen a durvaság, a megalázó bánásmód, a faji és nemzetiségi előítélet. Az erkölcsi nevelőmunka részét képezi az olyan katonai erények és értékek fejlesztése, mint a bajtársiasság, bátorság, állhatatosság, de ezzel párhuzamosan az értékrend zavarai és torzulásai elleni küzdelem és határozott fellépés is.

Ide sorolhatók olyan jelenségek, mint az alkoholizmus, a narkómánia, az egoizmus, irigység, konformizmus, nonkonformizmus. A hivatásos katonával szembeni erkölcsi elvárás következő területe: a hatalomhoz, a pártokhoz és a politikához való viszonya, amelyekben a rendszerváltozással párhuzamosan jelentős közeledés történt a nyugati hadseregekben meghonosodott normákhoz. A rendszerváltást követően a megszilárduló jogállamban a hivatásos katona társadalmi pozíciója a jogi és a hatalmi intézmények szintjén jól áttekinthetővé és egyértelművé vált.

Engedelmességgel, felelősséggel és szolgálattal, az Alaptörvény, a törvények, a szabályzatok által meghatározottak szerint tartozik. Saját szolgálati hatalmát is a magasabb jogforrásokból és intézményekből származtatja. A pártokhoz és a politikához való viszony a hadsereg pártsemlegességének megvalósításával egyértelművé lett. Az Alaptörvény előírja: „A Magyar Honvédség hivatásos állományú tagjai nem lehetnek tagjai pártoknak, és nem folytathatnak politikai tevékenységet.” (45. cikk 4. bekezdés)

HIVATÁS ÉS VALLÁS

A hit és a vallás kérdései megkerülhetetlenek, bármilyen tudományos-technikai fejlettségű és magas fokon szervezett világban élünk.

A vallási hagyományok intenzitása az emberi élet számos területén megnyilvánulhat, többek között a hivatás iránt érzett felelősségtudatot érintő területen. Erre álljon itt egy történelmi példa.

1984-re Indiában különösen felerősödtek a szikh szeparatista törekvések. A szikh vallás tanításaiban, törekvéseiben – az átlagostól eltérően – különösen erős a politika érdeke, célok jelentősége. Az elszakadási törekvések okozta feszültség miatt Indira Gandhi katonákkal megrohmoztatja a szikhek legszentebb építményét, az amrisztári Aranytemplomot. Válaszul a szikh testőrök megölik az Elnök asszonyt. Mi történt ténylegesen? A testőrök feladata – életük árán is – megvédeni az Elnököt. De a történet szerint a vallási hit ereje, érzülete és tudata felülkerekedett a testőri hivatásból fakadó elkötelezettségen és az indulat teret engedett a szélsőséges cselekedetnek.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2016. IX. évfolyam 1. szám

A modern, nyugati típusú hadseregek történetében eddig nem ismert – ami nem zárja ki, hogy nem volt, vagy nem lehet – a keresztény hitbéliség által motivált erőszakos cselekmény. A modern hadsereg katonájával szemben nincsenek előírások, legyen hívő vagy ne legyen. A lelkiismereti- és vallásszabadság elveinek maradéktalanul érvényesülnie kell. Az, ami elvárás ezen a területen, legyen felkészültsége és jó ismeretsége más vallások hitelveiről, értékrendjéről, tanításairól. A katona ennek a tudásnak hasznát is veszi, különösen akkor, ha idegen környezetben, válsággócokban teljesít szolgálatot, olyan helyeken, ahol kizárólag fegyveres erőszakkal nem lehet tartós, maradandó győzelmet, normalizált állapotokat elérni.

A XXI. század tudomány centrikus légkörében sokat vitatott kérdés az emberi tényező jelentősége és különösen viszonya a fejlett technikai eszközökhöz. A világűr meghódítása, a számítógéprendszerek, robotgépek elterjedése, a technikai civilizáció fejlettsége az emberi élet és kapcsolatok néhány területén az ember alárendelt, másodrendű szerepét sugallja. Ezt az összefüggést a katona és a korszerű haditechnika viszonyában is értelmezni kell. Néhány technicista felfogás abszolút elsőbbséget tulajdonít a haditechnikai eszközök mennyiségének és minőségének, míg az emberi tényezőt csak az eszközök függvényének tekinti. A béke megvédésében, a haderő sokoldalú alkalmazásában a korszerű haditechnikai eszközök jelentősége vitathatatlan, de a döntő tényező a katona marad, aki alkalmazza, beprogramozza, korrigálja, adott esetben megjavítja a modern fegyverrendszereket. Könnyű belátni, hogy a modern fegyverrendszerek megjelenése és alkalmazása nem szűkíthető le a technikai szemléletre, ellenkezőleg, ezek léte mind magasabb rendű moralitást és felelősséget igényel a politikai és a katonai vezetőtől egyaránt. A modern hadseregekben a haditechnika és a harcmódok korszerűsége mellett a hazafiság, a becsület, a bátorság, a tolerancia, a szakképzettség, a bajtársiasság klasszikus erkölcsi értékek maradnak, és ezek meghatározzák a leendő hivatásos katonák sokoldalú felkészítését is.

A KATONA ETIKA TANTÁRGY TARTALMI GONDOZÁSA

Az elméleti megalapozás minden ismeretanyag nélkülözhetetlen előfeltétele, ez alól az általános és szaketikák tudásrendszere sem kivétel.

”Ha az idő a maga értelmét az örökkévalóságban nyeri el, akkor onnan kiindulva kell megértenünk is.”⁶ A heideggeri gondolat szellemisége – vonatkozási alapnak tekinteni egy lehető legáltalánosabb szempontot – hasznos kiindulást jelent az értékrend témakör további kiművelésében.

Az emberi akaratok, törekvések, cselekedetek és erőfeszítések csak az össztársadalmi haladást jelentő normák tükrében értékelhetők. Az emberi tetteknek, de már a gondolati törekvések is, nemcsak az Ész, hanem a Morálitás ítélőszéke előtt is ki kell állnia a próbát. A filozófiai gondolkodás gazdag ajándékából lehet idézni az ókortól egészen napjainkig.

⁶ M.Heidegger: Az idő fogalma. (Kossuth Kiadó, Budapest, 1992. 27. oldal)

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2016. IX. évfolyam 1. szám

Ezekből a továbbiakban is méríteni kell, keresve a gyakorlati érvényességet, az élet konkrét eseményeit, amelyekben objektíválnak az általános elvek és felismerések.

Az ember az élet számos területén – törekedve a tökéletest elérni – akarva-akaratlan a platóni szemlélet büvkörében él és gondolkodik. Ennek alapján az ember egy ideális házban akar élni, egy ideális család alapítására törekszik, de legfőképpen élete értelmének kiteljesítésére egy ideális társadalomban akar élni. Egy olyan társadalomban, ahol érvényesülnek az emberi jogok, a tanulás, a munka, a kulturálódás feltételei a haladás, a fejlődés élményét sugallják. „Cselekedj úgy, hogy az emberiséghez mind a magad személyében, mind pedig másnak a személyében, mint célhoz viszonyulj sohasem, mint pusztá eszközhöz.”⁷ Immanuel Kant intelmének teljesítése elé a mindennapi létet meghatározó nyugati típusú civilizáció lényege – annak a belső természetéből fakadó görcsös haszonselvőség szemlélete és programja – számos akadályt gördít, de nem jelenti a megvalósíthatatlant. Amennyiben a katonai etika tantárgy megújítását tekintjük, akkor a tényekből kell kiindulni. A Magyar Honvédség feladatrendszerén belül meghatározóak a modern hadviselés követelményei, amelyekben egyrészt a mai történelmi kor hadügyi forradalmának vívmányai jelennek meg. Ilyenek: az információs háború, a fejlett felderítő és csapásmérő rendszerek, a robottechnika a lopakodó repülő és drónok alkalmazása, a hadviselés céljait szolgáló új technológiák. Másrészt az aszimmetrikus háború sajátosságai, az aszimmetrikus fenyegetések és mindezekből a katonai missziókban érvényesülő elvárások rendszere. Az események ismeretében megállapítható, hogy az aszimmetrikus háború – a terrorizmus eszközlődése révén – minden feltétele súlyosbodni fog mind rövidebb, mind hosszabb távon egyaránt. Ennek táptalaját jelentik olyan tényezők, mint az emberi közösségeket elválasztó értékrendszerek okozta különbözőségek, a nélkülözés, a munkanélküliség, az etnikai feszültségek, a nukleáris fegyverektől való félelem, a súlyosbodó ökológiai problémák.

Mindezeket figyelembe véve a katonai tevékenységekben növekszik a felelősségtudat és felelősség érzet a szakmai és a morális téren egyaránt. Egyre nagyobb pusztító erejű harceszközöket, mind kevesebben és mind kisebb katonai szervezetekben, alegységekben alkalmaznak. A magas szintű elvárások miatt koncentráltabbá válnak a feszültségek. Soha nem volt ilyen világra nyitottság a magyar katonai feladatokban. A Magyar Honvédség kijelölt és felkészített katonai szervezetei bármely földrészen – ahol a NATO feladatot teljesít – bevethetőnek kell lennie. A katonai missziós feladatok az átlagnál erőteljesebben igénylik az idegen környezethez való alkalmazkodást, az átfogó jellegű gondolkodásmódot, az idegen nyelvi kommunikációs készséget, a vezető és alárendelt közötti bizalmat és együttműködést.

⁷ I.Kant: Az erkölcsök metafizikájának alapvetése. (Gondolat Kiadó, Budapest, 1991. 62. oldal)

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2016. IX. évfolyam 1. szám

TÖRTÉNELMÜNK HÁTTÉRANYAGA

Küzdelmes, sorsfordulóiban gazdag időket élt meg a magyar nép az elmúlt században. Magyarországon a XX. század rendszerváltozásai olyan történelmi örökséget és a velejáró „élmény” anyagot jelentenek, amelyet kevés nemzet tudhat maga mögött. Az egymást követő rendszerek és rezsimek nem egyszerűen ellentétet láttak a másokban, hanem nem egyszer gyilkos ellenségként viszonyultak egymáshoz.

Történelmünkben a nagy rendszerváltozások mögött a lelki, a szellemi szemeink előtt ott kell lennie egy szélesebb nemzetközi környezethez tartozástudatunkkal (ENSZ, EU, NATO, V4 <visegrádi négyek>, OECD⁸ tagság) párhuzamosan, egy sokoldalú ismeretrendszernek, amely bemutatja a korábbi történelem rossz külpolitikai ragaszkodásait, a világháborúk mélyenszántó következményeit. Az egymást váltó rendszerek megértése előfeltételezi az adott kor miliójébe való értelmi, érzelmi, intellektuális belehelyezkedést. Az oktatásnak oda kell vinni a mai idők katonáját a K.u.K. hadsereg minden napos életébe, a Tanácsköztársaság Vörös Hadserege szellemiségébe, a Horthy hadsereg elkötelezettségébe, a népi-demokratikus és szocialista hadsereg feladat világába és mindezek tükrében eljutni a modern hadseregek specifikumaihoz. Egy sokoldalú történettudat birtokában ki kell bontani a ma is hasznosítható elemeket, felül kell emelkedni és gazdagítani a mai énképet. A történeti ismeretek és tapasztalatok birtoklása jelentsen határozottabb elkötelezettséget a szemléletben, a mindennapi feladatok gyakorlatában. Magyarország történelme, hadtörténete példátlan gazdagságú, még akkor is, ha osztoztunk azon kis népek sorsában, amelyek többnyire a vesztes fél oldalán sodródtak háborúba és szenvedték el a háború következményeinek ódiumát.

Jelen korunk legfontosabb jellemzőit tekintve nem nehéz belátni, hogy az ember egy lenyűgöző civilizációt teremtett és gazdagít szakadatlanul, de ugyanaz az ember a helyi háborúk, az embermilliók migrációját okozó diktatúrák és polgárháborúk, a genocídiumok, egy újszülött fegyverkezési verseny révén, részben elveszíti uralmát a maga teremtette történelem felett. Az emberiség jövőjét, a túlélés szempontját tekintve az etika, a szaktika, a hivatás-etika témakörök kimeríthetetlen elméleti és gyakorlati nyersanyag forrásként szolgálnak minden az emberi életért felelősséggel tartozó egyén számára. Szükség van támpontokra a szaktikák anyagának, rendszerének további tökéletesítésében.⁹ A katonai etika kérdései – a mai idők feszültségei, háborúi tükrében – mindjobban felértékelődnek. Különös erővel mutatkozik meg a kezdő tiszt és altiszt állomány körében az új identitás és

⁸ Organisation for Economic Co-operation and Development /Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet/

⁹ A 2015 novemberében rendezett Etika konferencián Himmer Péter felhívta a figyelmet az etika és értékelés kapcsolatára, az etikai szempont tartalmi ellentmondásosságára, a történelmi múlt és a jelen összekapcsolatlanságából adódó dilemmákra.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2016. IX. évfolyam 1. szám

értékválasztás¹⁰ diktálta követelmények rendszere, tekintettel az új feszültségterekre, amelyek halál-közeli helyzeteket teremthetnek.

FELHASZNÁLT IRODALOM

1. Háború a modern korban. /Rubicon. 2006. 2-3.)
2. Segesváry Viktor: A terrorizmus elleni háború. (Valóság, 2002/8. 1-9. oldal)
3. Katonai etika (ZMNE, Szerk.: Gligor János, Budapest, 2004.)
4. Kalmár György: Indira Gandhi (Budapest, Kossuth Kiadó, 1985.)
5. Törő Lajos: Katonai etika. Tiszti hivatás- tiszti értékrend. (Budapest, NKE 2013. Tematika program. Bevezető gondolatok. Kiadatlan kézirat.)

---

¹⁰ Ugyanezen a konferencián Harai Dénes mondanivalója középpontjában a modern katona (mindenek előtt a veszély közeli) élethelyzetéből és feladataiból következő identitás és értékválasztás kérdései szerepeltek.